

УДК 336.6

Р. М. Скриньковський,
викладач кафедри демографії, трудових відносин і соціальної політики,
ПВНЗ "Львівський університет бізнесу та права"
Ж. В. Семчук,
к. е. н., доцент кафедри фінансів та кредиту,
ПВНЗ "Львівський університет бізнесу та права"

ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ, ПРИЙОМИ ТА МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ

R. Skrynkovskyi,
lecture of demography, labor relations and social policy department, Lviv University of Business and Law, Lviv
Z. Semchuk,
Ph.D in Economics, associate Professor of Department of finances and credit, Lviv University of Business and Law, Lviv

THE FINANCIAL CONDITION OF ENTERPRISES: THE NATURE, TECHNIQUES AND METHODS OF ANALYSIS

У статті розкрито сутність фінансового стану підприємства. Наведено ключові характеристики (параметри, індикатори), що визначають фінансовий стан підприємства. Представлено прийоми та методи, що використовуються при проведенні аналізу фінансового стану підприємства.

The article represented the essence of the financial condition of the company. Presents the key characteristics (parameters, indicators) that determine the financial condition of the company. Shows the techniques and methods used in the analysis of the financial condition of the company.

Ключові слова: фінансовий стан, підприємство, фінансові індикатори, аналіз, прийоми, методи, наука.
Key words: financial condition, enterprise, financial indicators, analysis, techniques, methods, science.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ефективність функціонування підприємств зазвичай оцінюється за допомогою фінансових індикаторів. У таких умовах виникає необхідність у дослідженні та вивченні ключових прийомів та методів, що використовуються при проведенні аналізу фінансового стану підприємства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Сьогодні над проблемами оцінювання фінансового стану підприємств працюють такі науковці, як Н. Білецька, Л. Василенко, Г. Вознюк, О. Гетьман, А. Гут, А. Загородній, О. Мельник, О. Оксеєнко, Г. Партич, П. Попович, Т. Процюк, В. Шаповал, О. Шпак, А. Янковська та ін. [1—10]. У працях зазначених авторів розкрито різноманітні аспекти діагностики фінансового стану підприємств (поняття, складові, особливості та ін.), проте мало уваги відводиться прийомам та методам, що використовуються при проведенні аналізу фінансового стану підприємства.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

На основі аналізування економічних джерел та практики з поданої проблематики в Україні:

- 1) розкрити сутність фінансового стану підприємства;
- 2) навести прийоми проведення аналізу фінансового стану підприємства;
- 3) представити методи, що використовуються при проведенні аналізу фінансового стану підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Фінансова політика (ФП) підприємства — це форма реалізації фінансової ідеології та стратегії суб'єкта господарювання (підприємства, фірми) у розрізі окремих аспектів його фінансової діяльності [1, с. 438]. Результатом формування і реалізації ФП будь-якого суб'єкта підприємства має бути його:

- 1) стабільний фінансовий стан;
  - 2) здатність розвитку у перспективі (майбутньому).
- Фінансовий стан (ФС) суб'єкта господарювання (підприємства) — це:

1) стан економічного суб'єкта (підприємства), що характеризується наявністю в нього фінансових ресурсів, забезпеченістю коштами, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та життя, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами (А. Загородній, Г. Вознюк) [1, с. 546];

2) результат взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства; він визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів (О. Гетьман, В. Шаповал) [2, с. 191];

3) частина загального аналізу господарської діяльності підприємства — спосіб оцінки і основа для прогнозування ФС підприємства на базі бухгалтерської, статистичної звітності та оперативних даних (Л. Василенко, А. Гут, О. Оксеєнко) [3, с. 249].

Таблиця 1. Прийоми проведення аналізу фінансового стану підприємства

Прийоми	Змістові наповнення
1. Горизонтальний (тимчасовий) аналіз	Визначення абсолютних та відносних змін (позицій) величин різних статей балансу за певний період
2. Вертикальний (структурний) аналіз	Визначення структури активів та пасивів з виявленням впливу різних факторів на результат в цілому на певну дату (обчислення питомої ваги окремих статей у підсумку балансу)
3. Трендовий аналіз	Порівняння величин балансових статей за кілька окремих періодів для визначення тенденцій, що переважають у динаміці показників
4. Аналіз відносних показників (коефіцієнтний)	Розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків між фінансово-економічними показниками
5. Порівняльний аналіз	Внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками самого підприємства та його дочірніх підприємств (філій), а також міжгосподарський аналіз показників даної компанії порівняно з показниками конкурентів або із середньогалузевими та середніми показниками
6. Чинниковий (факторний) аналіз	Визначення впливу окремих факторів на результативний показник детермінованих (розділених у часі) або стохастичних (що не мають певного порядку) прийомів дослідження. При цьому факторний аналіз може бути прямим (коли результативний показник розділяють на окремі складові) та зворотнім (коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник)

Джерело: на підставі [3, с. 255 — 256; 9; 10, с. 239 — 240].

4) комплексне поняття, яке є результатом виробничо-господарської та фінансової діяльності підприємства і характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів (Р. Скриньковський).

Бухгалтерський баланс — це [1, с. 41 — 42]: 1) основна форма бухгалтерської звітності підприємства, що показує в грошовій формі його активи, зобов'язання і власний капітал; 2) один з елементів методу бухгалтерського обліку.

Звіт про фінансові результати — звіт підприємства, що містить відомості про фінансові результати (прибутки, збитки) від усіх видів виробничо-господарських операцій, а також про використання прибутку, платежі до бюджету та інші відомості [1, с. 214].

Поряд з тим, в результаті аналізування інформації у джерелах [1—6; 7, с. 30—31] та практики функціонування підприємств, однозначно необхідно погодитись з позиціями науковців А. Загороднього, Г. Вознюка [1, с. 546], О. Мельник [4, с. 155], А. Василенка та ін. [3, с. 248—249], що ФС підприємства:

а) оцінюється і визначається за допомогою системи показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів;

б) залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансової діяльності [5];

в) визначають такі 4-и ключові характеристики (індикатори або параметри ФС суб'єкта господарювання) [1—6; 7, с. 30—31]:

- рентабельність;
- ліквідність;
- фінансова незалежність;
- ділова активність.

З огляду на вищезазначене, фінансовий аналіз (ФА) — це спосіб оцінювання ФС та результатів діяльності підприємства на підставі його фінансової звітності [8, с. 63]. Метою оцінювання ФС підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом та діловими партнерами [9].

ФС підприємства потрібно систематично та комплексно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Це дозволить підприємству:

1) виявити слабкі сторони у його фінансовій діяльності;

2) визначити способи ефективнішого використання фінансових ресурсів та їх раціонального розміщення на шляху підвищення і зміцнення його фінансової стабільності [9].

Неефективність використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності підприємства і, як наслідок — до невиконання плану прибутку,

зниження рентабельності підприємства, до загрози економічних санкцій тощо. Аналіз ФС підприємства (згідно розподілу системи бухгалтерського обліку: ФА — зовнішній та внутрішній; управлінський аналіз) є необхідним етапом для розробки планів та прогнозів фінансового оздоровлення підприємств [9].

Основними завданнями аналізу ФС є [3, с. 250; 9]:

1) визначення майнового стану підприємства та ефективності його використання;

2) дослідження фінансової стійкості підприємства;

3) оцінка динаміки стану ліквідності та платоспроможності, аналіз ділової активності та прибутковості підприємства;

4) визначення ефективності використання підприємством фінансових ресурсів.

Традиційна практика аналізу ФС підприємства сьогодні опрацювала безліч прийомів та методів його здійснення. Основні (базові) прийоми проведення аналізу ФС підприємства представлено у табл. 1.

Предметом ФА підприємства є його фінансові ресурси, їх формування та використання. Для досягнення основної мети аналізу ФС підприємства (об'єктивної його оцінки та виявлення на цій основі потенційних можливостей підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів) можуть застосовуватися різні методи аналізу (це комплекс науково-методичних інструментів та принципів дослідження ФС підприємства) (табл. 2) [8, с. 63; 9].

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК ДОСЛІДЖУВАНОЇ ТЕМИ

Таким чином, враховуючи інформацію, наведеної зокрема у працях [5; 6; 9], можна зробити важливий висновок: у ході аналізу ФС підприємства можуть використовуватися різноманітні прийоми, методи та моделі аналізу (табл. 1—2). Їхня кількість та широта застосування залежать від конкретних цілей аналізу та визначаються його завданнями в кожному конкретному випадку.

Пошук ефективних механізмів управлінням розвитку та функціонування конкурентоспроможних підприємств зумовлює потребу в формуванні та проведенні об'єктивного аналізу ФС підприємства, побудованого на конструктивній методиці з врахуванням усіх особливостей його діяльності.

Література:

1. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.А. Вознюк. — Львів: Вид. Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2005. — 714 с.
2. Гетьман О.О. Економічна діагностика: [навч. посібн. для студ. ВНЗ] / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. — Центр навч. літ., 2007. — 307 с.

Таблиця 2. Методи фінансового аналізу діяльності підприємства (за ознаками)

Групи методів	Методи
Ознака 1: за ступенем формації	
1.1. Неформалізовані методи аналізу (опис аналітичних процедур на логічному рівні, а не на жорстких аналітичних взаємозв'язках та залежностях)	Експертних оцінок та сценаріїв, морфологічні, психологічні, порівняльні, побудови системи аналітичних таблиць, побудови системи показників
1.2. Формалізовані методи аналізу (жорстко формалізовані аналітичні залежності)	Ланцюгових підстановок, арифметичних різниць, виокремлення ізольованого впливу факторів, відсоткових чисел, логарифмічний, диференційний, інтегральний
Ознака 2: залежно від інструментарію, що застосовується в аналізі	
2.1. Економічні методи	Балансовий, дисконтування, метод простих та складних відсотків
2.2. Статистичні методи	Методи ланцюгових підстановок, групування, середніх та відносних величин, індексний, графічний, елементарні методи обробки рядів динаміки
2.3. Математико-статистичні методи	Дисперсійний аналіз, кореляційний аналіз, факторний аналіз, метод головних компонентів
Ознака 3: залежно від типу моделей, що застосовуються в процесі аналізу фінансового стану	
3.1. <i>Дескриптивні моделі:</i> 1) ґрунтуються на використанні інформації бухгалтерської звітності; 2) передбачають для оцінки фінансового стану: а) побудову системи звітних балансів; б) подання фінансової звітності у різних аналітичних розрізах; в) проведення вертикального (аналіз статей балансу у вигляді відносних величин) та горизонтального аналізу звітності (визначення динаміки балансних статей); г) систему аналітичних коефіцієнтів; д) аналітичні записки до звітності	
3.2. <i>Предикативні моделі</i> – моделі передбачувального, прогнозованого характеру: застосовуються для прогнозування доходів та прибутків підприємства, його майбутнього фінансового стану (розрахунки точки критичного обсягу продажу, побудова прогнозних фінансових звітів, моделі динамічного аналізу (жорстко детерміновані факторні та регресивні моделі)	
3.3. <i>Нормативні моделі</i> – моделі, які дають можливість порівняння фактичних результатів діяльності підприємства із нормативними (розрахованими на підставі нормативу, із законодавчо встановленими даними галузі економіки)	

Джерело: на підставі [3, с. 256 — 258; 8, с. 63; 9].

3. Василенко Л.П. Фінанси підприємства у схемах і таблицях: [навч. посіб.] / Л.П. Василенко, Л.В. Гут, О.П. Оксеєнко. — К.: Дакор, 2006. — 344 с.

4. Мельник О.Г. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій: [моногр.] / О.Г. Мельник. — Львів: Вид. Львівської політехніки, 2010. — 344 с.

5. Семчук Ж.В. Індикатори діагностики фінансового стану підприємств // Ж.В. Семчук // Ефективна економіка. — 2013. — № 9 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

6. Скриньковський Р.М. Оцінювання фінансового стану: інформаційна основа, показники та потенційно можливі проблеми / Р.М. Скриньковський, Є.О. Зубченко, В.І. Пацкаль // Mater. IX mezin. vedecko — prak. konf. ["Veda a vznik — 2012/2013"], (Ceska republika, Praha, 27.12.2012 r. — 05.01.2013 r.). — Dil 12. Ekon. vedy: Praha. PH "Education and Science" s.r.o., 2012/2013. — St. 27 — 30.

7. Скриньковський Р.М. Інвестиційна привабливість підприємства на мікрорівні у схемах та таблицях / Р.М. Скриньковський, Т.Б. Процюк; Наукова школа менеджменту Української академії наук. — Хмельницький: Видавець ФО-П Стасюк А.С., 2013. — 48 с.

8. Фінанси підприємств: [навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. для студ. напряму підгот. 0501 "Економіка і підприємництво" за спец. "Фінанси", "Банківська справа", "Облік і аудит" / Г.О. Партин, Н.П. Білецька, М.Р. Тимошук, О.С. Гирик. — Львів: ЛБІ НБУ, 2005. — 111 с.

9. Скриньковський Р.М. Аналіз фінансового стану підприємства: прийоми та методи / Р.М. Скриньковський, С.М. Лавінський, Я.С. Брич // Mater. IX Miedzyn. nauk.-prakt. konf. ["Kluczowe aspekty naukowej dzialalnosci — 2013"], (Polska, Przemysl, 07 — 15.01.2013 r.). — Vol. 5. Ekon. nauki: Przemysl. Nauka i studia, 2013. — Str. 5—8.

10. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: [підруч.] / П.Я. Попович. — Тернопіль: Екон. думка, 2004. — 416 с.

References:

1. Zahorodnij, A.H. (2005), Finansovo-ekonomichnyj slovnyk [Finance and economics dictionary], Vyd. Nats. un-tu "L'viv's'ka politekhnik", Lviv, Ukraine

2. Het'man, O.O. (2006), Ekonomichna diahnostyka [Economic diagnosis], Tsentri navch. lit., Kyiv, Ukraine.

3. Vasylenko, L.P. (2006), Finansy pidpryemstva u skhemakh i tablytsiakh [Finance companies in charts and tables], Dakor, Kyiv, Ukraine.

4. Mel'nyk, O.H. (2010), Systemy diahnostyky diial'nosti mashynobudivnykh pidpryemstv: polikryterial'na kontseptsiiia ta instrumentarij [Diagnostics systems engineering of activity companies: polikriterial concept and tools], Vyd. L'viv's'koi politekhniky, Lviv, Ukraine.

5. Cemchuk, Zh.V. (2013), "Diagnostic indicators of the financial situation of enterprises", Efektyvna ekonomika, [Online], vol. 9, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua> (Accessed 20 November 2013).

6. Skryn'kovs'kyj, R.M. (2013), Otsiniuvannia finansovoho stanu: informatsijna osnova, pokaznyky ta potentsijno mozhlyvi problemy [Evaluation of financial position: knowledge base, values and the potential problems], PH "Education and Science", Praha, Czech Republic.

7. Skryn'kovs'kyj R.M. (2013), Investytsijna pryvablyvist' pidpryemstva na mikrorivni u skhemakh ta tablytsiakh [Investment attractiveness of the company on a micro-level schemes and tables], Naukova shkola menedzhmentu Ukrain's'koi akademii nauk, Khmelnytsky, Ukraine.

8. Partyn, H.O. (2005), Finansy pidpryemstv [Finance of Enterprises], LBI NBU, Lviv, Ukraine.

9. Skryn'kovs'kyj, R.M. Lavins'kyj, S.M. and Brych, Ya.S. (2013), "Analysis of the financial condition of the company: methods and techniques", Kluczowe aspekty naukowej dzialalnosci, vol. 5, pp. 5—8.

10. Popovych, P.Ya. (2004), Ekonomichnyj analiz diial'nosti sub'iektiv hospodariuvannia [The economic analysis of of business entities], Ekon. dumka, Ternopil, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2013 р.